

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. IV. Valet Matrimonium liberi cum libertâ, aut cum ea, cui in ipso contractu, vel paulò post, sit decreta libertas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

bat servitu-
tem.

non valere in foro conscientiae. In foro autem externo praesumitur valere, quia non praesumitur ignorantia rei communiter notae: unde tunc onus probandi ignorantiam, incumbit contrahenti, illam alleganti. Et idem dico, quando fuisset error crassissimus vel affectatus: praesumitur enim quis habere scientiam, quam facile potuit habere, & debuit habere.

An allegan-
ti ignorantiam incum-
bat probatio.
Henri-
quez.

Quinimò, tantetsi fuisset prudens error, putat Henriquez lib. 11. de Matr. c. 10. n. 5. cum alleganti incumbere probationem. Idque colligi videtur ex c. fin. de Conjug. fervorum ibi: *Mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla.*

169.
Negu. san-
chez.

Verum (inquit Sanchez sup. n. 8.) dicendum est, conjugi servilis conditionis incumbere onus probandi scientiam suae conditionis in altero, & ignorantiam liberi praesumi, dum contrarium minimè probatur. Quòd in alieno facto non praesumatur scientia, sed ignorantia: Reg. 47. de Reg. juris in 6. *Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.*

Reg. juris
47. in 6.

Canisius.

Etenim (ut ait Canisius in hanc Reg.) scientia nobis innata non est, sed extrinsecus accedit: proinde alleganti incumbit probatio scientiae. L. 21. ff. de Probationibus: *Verius esse existimo, ipsum qui agit, id est, legatarium probare oportere, scisse, alienam rem, vel obligatam, legare defunctum: non heredem probare oportere, ignorasse alienam, vel obligatam.*

L. 21. ff. de
Probationibus.

170.
Liminaur
haec senten-
tia.

Niti (prosequitur idem Auctor) de eo quaestio verteretur, quod vel publice actum est, c. 1. de Postul. Praelatorum, vel proprium factum concernit, l. *Quamquam*, 7. ff. ad SC. Velleianum: vel ex officio incumberebat, c. *Innotuit*, 20. de Electione. Quòd spectat illud Gregorij in cap. *Quamvis*, de Reg. juris: *Non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.* His igitur casibus non ignorantia, sed scientia praesumitur; adeoque ignorantia probanda est, saltem per iuramentum, cum in animo consistat, c. *Nulli*, 8. de Elect. in fine: *De huiusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio iuramento.* Ita Canis. Placet itaque sententia Sanchez sic limitata.

Si autem à me quaeritur: an valeat Matrimonium, si in ipso contractu, vel paulò post restituatur libertas, aut paulò antè contractum fuerit restituta? Resolutio patebit ex Conclusione sequenti, quae talis est:

CONCLUSIO IV.

Valet Matrimonium liberi cum liberta, aut cum ea, cui in ipso contractu, vel paulò post, sit decreta libertas.

171.
Quae fœmi-
na appella-
tur liberta.

Hæc Conclusio tres habet partes, sigillatim explicandas; nam singulae continent proprias difficultates. Pro prima parte suppono, li-

bertam appellari eam foeminam, quae ancilla fuit, iam tamen libertate donata est, ut patet ex toto tit. Cod. de Libertis, quae & alio nomine vocatur Libertina.

Hoc supposito, probatur Conclus. quòd sit verè libera; ac proinde ejus conditionis error, cum non sit error servitutis praesentis, non obstat Matrimonij firmitati. Ita Sanchez sup. n. 10. cum aliis, quos citat. Nec lego aliquem apud d. Auctorem, qui contradicat.

Probatum est
pars Con-
clus. ex
Sanchez.

Habeo tamen aliquid, quod opponam; videlicet libertam sive libertinam, propter ingratitude erga patronum, ad servitutem posse reduci, ut patet ex d. tit. de Libertis; & idem est de liberto seu libertino, de quo expressè agitur in d. tit. ac proinde liber contrahens cum liberta, vel libera contrahens cum liberto, ignoratà priori servitute, ex eo Matrimonio grave damnum incurrunt, quod si praeviderent, fortassis contrahere nolissent.

172.
Obiectio.

Respondeo; meram habitualem dispositionem hic nihil operari. Sed neque damnum istud, cum non sit certum, sed dependens ex mala voluntate libertae, aut liberti; ideoque jus, sive naturale, sive positivum, ad id nullatenus attendit. Nam etiam, qui nunquam servus fuit, ob varias causas potest servus effici, ut clarum est. Quis autem dixerit eum, qui ignoraret illas causas, quibus cogitis, noluisse contrahere, quia vidisset, fortè bre.; eventuram servitutem; quis, inquam, dixerit, eum propter illam ignorantiam invalidè contraxisse? *Ad ea potius (inquit lex 5. ff. de Legibus, debet aptari jus quae & frequenter & facile, quam quae per raro eveniunt.* Quare ad praedictum damnum, quod per accidens omninò & raro evenit, non debuit jus attendere.

Solvitur.

Aliud fortè dicendum, si aliqua persona frueretur ad tempus libertate, postmodum reditura in servitutem, utpote si Dominus donasset ei temporaneam libertatem, videlicet ad biennium, aut simile tempus. Nam Multi apud Sanchez lib. 7. disp. 19. docent: Matrimonium eo medio libertatis tempore contractum, cum ignorantia huiusmodi servitutis, certò certius obventuræ, esse invalidum. Quia, inquiunt, reverà manet illa servilis conditionis, & quidquid interim agit, agit ut mancipium: atque ita non potest ad Ordines promoveri, nec domicilium mutare, nec potest liberè tradere potestatem corporis sui, quae non habent locum in casu praecedenti.

173.
Quid si lib-
ertas foret
tantum
temporalis?

Ita sustinet Scotus 4. dist. 35. q. un. a. 2. §. *Ad haec*, dicens: Cum de libertate loquimur, perpetuam intelligimus: nam si fortè herus ancillam in tempus donaverit libertate, ut postea in servitutem retrahatur, quamvis eo libertatis tempore eam ingenuus duxerit, credens esse liberam, Matrimonium est nullum. Secus si in perpetuum fuerit manumissa; nam tunc, licet ingenuus credat nunquam fuisse ancillam, & si crederet aliquando fuisse ancillam, nunquam illam duceret, nihilominus Matrimonium tenet, quandoquidem liberta in ratione Matrimonij

Putat Sco-
tus eam non
sufficere.

contrahendi verè libera est. Hæc ille.

174. Consentit Sanchez sup. n. 3. supposita veritate casus.

Consentit Sanchez sup. n. 3. supposita veritate casus, scilicet quod libertas pro tempore determinato validè possit concedi. Quoniam (inquit) reverà simpliciter esset ille servus, cum eo tempore concessæ libertatis transactò, ad servitum reduci debeat.

Negat libertatem posse esse temporalem ex l. 21. ff. de Manumiss. test.

Verùm (prosequitur idem Auctor) fundamentum corruis; quod libertas concedi nequeat pro determinato tempore, sed semel pro quocumque tempore concessa, sit perpetua; ut expressè habetur l. Libertas, 31. (aliàs 32.) junctà l. Ideò, 34. (aliàs est immediatè sequens) ff. de Manumissis testamento, ibi: Libertas ad tempus dari non potest. Ideò, si ita scriptum sit: Stichus usque ad annos decem liber esto, temporis adjectio supervacua est.

Ubi Glossa verb. Non potest, ait: Ut sic relicta valeat: sed adjecto tempore valet libertas, scilicet pro perpetuo. Et verb. supervacua est, inquit: libertate cum effectu procedente.

Hanc doctrinam Sanchez sup. latius probat, & tandem concludit, contra Sotum, & Alios, valere Matrimonium liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata est libertas. Quia, inquit, ancilla est jam omninò & perpetuò libera. Atque hæc de 1. parte Conclusionis.

Secunda pars conclusus per Authent. Ad hoc. Cod. de Latina libert.

Secunda pars ait: valere Matrimonium, cum ea, cui in ipso contractu, seu per ipsum contractum decreta est libertas; v. g. si Dominus servum vel ancillam colloct in Matrimonium cum persona libera, ipsa servitutis, nec eam detegat, eo ipso matrimonium donatur libertate; Authentica, Ad hoc Cod. de Latina libertate, ibi: Qui suam ancillam credenti tradidit in Matrimonium tamquam liberam: sive confecerit dotalia instrumenta, hoc non: aut sciens eam duci, tacuit ex studio, dominium ejus amittit, eaq; ad ingenuitatem rapitur. Idem dicitur de servo, si verò nec Domini voluntas, nec taciturnitas studiosa interveniat; & quis credidit libera se jungi persona, illa verò formula consistere declaretur, ipso jure Matrimonium non valet.

176. Quando ancilla per Matr. acquirit libertatem, ex Auth. de Nupt. Coll. 4. c. 11.

Quæ desumpta est ex Authentica de Nuptiis, Collat. 4. cap. 11. sequentis tenoris: Nam si tradiderit, tamquam liberam, suam ancillam Dominus; ille autem liber existens, & credens tradenti, hanc accipit; forsam etiam dotalibus celebratis documentis, aut neque celebratis quidem, ejus autem voluntate causam gubernante; non erit justum, tale non constare Matrimonium, sed tacitam libertatem sequi, sive virum sive mulierem. Et cum tale aliquid a Domino fit: sancimus & rapi talem virum aut feminam ad ingenuitatem, & causam tamquam super liberis & ingenuis judiciari.

Si verò ipse quidem non celebraverit nuptias, alterius persona Dominus, sciat autem quod agitur, & ex studio taceat, ut postea causam sarciat alteri conjunctorum; ulciscimur hujusmodi, si aperte probetur nequitia, & privamus Dominum, ita malignè cogitantem: sitq; rursus hoc etiam Matrimonium, tamquam si consensisset Dominus ab initio: & ille quidem cadat dominio, ad ingenuitatem

tem verò servilis persona rapiatur, hoc ipso conueniente effectu, siue consensit, siue malignatus est Dominus. Palam itaque est, quia etiam filij ex talibus nuptiis, liberi & ingenui secundum hanc nostram erunt legem. Ubi Gloss. verb. Credens: Hanc, inquit, esse liberam, alias non esset deceptus.

Et idem dicendum est (inquit Sanchez sup. disp. 20. n. 1.) si Dominus dicat Clerico, vel alij, ut conjungat servum cum ignoranti servitum libera, tacitè servitute. Quod perinde sit, ac si ipse Dominus conjungeret.

Rogat aliquis: quæ ratio hujus decisionis? Consultat d. Authenticam, & dicit illi, ut mox audivimus: Non erit justum, tale non constare Matrimonium, sed (justum erit) tacitam libertatem sequi, siue virum siue mulierem. Ratio ergò est; quod Dominus, in Matrimonium servi consentiens cum libera persona, tacens servitum, eo ipso censetur libertatem dare, finè qua Matrimonium consistere nequit. Consentiens enim in aliquid, consentit subinde in id, absque quo illud perfici nequit.

Quare (inquit Sanchez sup.) non existimo hoc esse in pœnam fraudis, sed favorem Matrimonij, ut valeat. Nec credo, desiderari judicis sententiam, ut is servus liber fiat, ut constat ex illis verbis d. Authent. Ad hoc: Dominium ejus amittit, eaq; ad ingenuitatem rapitur. Quæ verba, ipso facto libertatem comparari, satis clarè indicant. Deinde: quia ibi decernitur, validum esse Matrimonium, & ut id valeat, conceditur ea libertas. At valere minimè posset, nisi servus eo ipso per Matrimonium consequatur libertatem. Quippè esset Matrimonium liberæ cum servo, ignoratà servitute. Hæc ille.

Sed contra, dicit aliquis; valet Matrimonium, secundum Sanchez disp. 19. n. 4. (estque ultima pars nostræ Conclusionis) cum ancilla statu libera, quando modicum tempus deficit, ut plenam acquirat libertatem, ergò similiter valebit in casu proposito, si post modicum tempus speratur sententia judicis.

Respondeo: illam spem esse nimis incertam, ut ab ea possit aut debeat dependere valor Matrimonij; aliud est quando ex nunc certum & modicum tempus determinatum est, post quod indubiè statu libera plenam acquirat libertatem.

Atque ut illa probatio Sanchij non foret efficaciæ, sufficit prima probatio pro veritate doctrinæ; ubi enim jus non requirit sententiam, neque nos debemus eam requirere, cum finè omni sententia jus possit Dominum private dominio sui servi, vel suæ ancillæ. Maxime si hæc constitutio non sit facta in pœnam fraudis, aut negligentia Domini, non exprimentis alteri servitum, sed in merum favorem Matrimonij, ut actus potius valeat, quam pereat.

Et verò sic factam esse, videtur satis colligi ex textu, in quo, dum tractat hunc casum, nulla fit mentio alicujus fraudis aut negligentiæ.

Sanchez.

177. Quæ ratio hujus decisionis.

Non requiritur sententia judicis.

178. Objectio.

Solutio.

179. Probatio hujus doctrinæ.

Hæc constitutio non est pœnalis, quando Deo negligenti.

minus ex-
pressè con-
sensit;

180.
Secus quan-
do solum
permisit.

negligentiæ, sed simpliciter dicitur: Cum tale quid a Domino fit, sancimus & rari talem virum aut feminam ad ingenuitatem &c.

At verò dum agit de casu, in quo Dominus non tradidit; sed sciens contractum, tacuit, addit: Ex studio, ibi: Sciat autem quod agitur, & ex studio taceat. Et infra: Si apertè probetur nequitia, & privamus Dominum ita malignè cogitantem &c. Itemque paulò post: sive consensit sive malignatus est Dominus. Ubi Gloss. verb. Consensit, ait: Expresè, & verb. Malignatus, inquit, scilicet tacendo.

Ergò apertè textus id discrimen constituit inter expressam voluntatem Domini, quâ servum in id Matrimonium collocat, de quo casu hætenus egimus, & inter permissionem tacendo, de quo casu mox agemus; ut in priori dolo non desideretur, secus in posteriori.

Est autem posterior casus, quando servus vel ancilla, Domino tacente conditionem servilem, conscioque Matrimonij, illud ineunt cum persona libera, servitutis ignara.

181.
Quare Do-
minus qui
tacet, privetur
dominio
servi, ex
Sanchez.

Interrogas: quare per dd. Authenticas in hoc casu Dominus privetur dominio servi vel ancillæ? Respondet Sanchez sup. n. 5. Quòd Dominus tunc non aperiens conditionem servilem sui mancipij, est in culpa de dolo gravi injuriæ contrahenti libero illatæ. Quare dignus est, ut in pœnam illius fraudis, & favorem Matrimonij, ut illud sit validum, mancipium libertatem consequatur. Quare textus, hoc statuentes, non fundantur in præsumptione voluntatis Domini; sed in vera voluntate puniendi taciturnitatem Domini, debentis in eo eventu manifestare servitutem. Hæc ille.

Sed quæret aliquis: cur Dominus tacens debet manifestare servitutem, magis quam Dominus expresè consentiens? Vel si uterque debet manifestare, cur potius punitur unus, quam alius? Si dixeris: expresè consentiens non debet manifestare; nam hoc ipso censetur mancipio dare libertatem; dicit ipse similiter: tacens non debet manifestare, quia eo ipso quòd tacet, censetur mancipio dare libertatem.

182.
Non sufficit
quacumque
taciturni-
tas.

Interim certum est, non sufficere quamcumque taciturnitatem; quia jus expresè requirit, ut sup. vidimus, quòd Dominus taceat ex studio, ut postea causam farciat alteri conjunctorum, Id est, secundum Glossam ibi, verb. Sarcinat: litem inferat, scilicet tamquam illegitimè & invalidè conjuncto. Ergò non potest hæc constitutio fundari in præsumptione voluntatis Domini, quia præsumit voluntatem contrariam.

Et ideo sequitur in textu: Vlcisimur hujusmodi, si aperta probetur nequitia, & privamus Dominum, ita malignè cogitantem. Quis non clarè videt ex his verbis, d. textum fundari in vera voluntate puniendi taciturnitatem Domini, taciturnitatem, inquam, ex malitia, scilicet animo litem inferendi?

183. Ac propterea requiritur dolus in Domino,

sic tacente, ut bene notat Sanchez sup. n. 6. & Gloss. sup. verb. Ex studio, dicens: scilicet dolo malo. Verbum enim, Studiosè, vel, Ex studio, aliquid facere, importat in delictis (inquit Sanchez) dolosè, & fraudulentè efficere, ut docet Gloss. fin. Authent. Ut ex actione instante dotis &c. §. fin. verb. Ex studio: Id est, inquit, dolo vel fraude.

Requiritur
insuper do-
lus.

Unde ignorantia quantumcumque crassa facti vel juris excusabit. Quòd, ubi dolus exigitur, nulla Ignorantia juris vel facti sufficiat. Ex quo infero, non plecti Dominum hæc pœnâ amittendi servi, si non advertens, vel ex simplicitate, quantumcumque culpa lata inter- venerit; taceat. Quia deficit dolus, Ita Sanchez.

Ignorantia
crassa excu-
sat, ex San-
chez.

A quo si petas; an desideretur sententia judicis, ut Dominus dolosè tacens privetur servi dominio? Respondet citius: Eam desiderari, fortiter probans, id esse pœnam fraudis. Verum non desiderari, est mihi certum. Quòd idem Authenticum de Nuptiis §. Si verbò decretum, sic dicat: Privamus Dominum, ita malignè cogitantem .... & ille quidem cadat dominio, ad ingenuitatem verò servilis persona rapiatur. Quæ verba lata sententiæ sunt.

184.

An deside-
retur sen-
tentia judi-
cis, Negat
Sanchez.

Deinde: quia ibidem dicitur, esse validum Matrimonium cum ea persona servilis conditionis initum à libero ignorante, quando Dominus scivit & tacuit, ibi: Sitq; rursus hoc etiam Matrimonium, tamquam si consensisset Dominus ab initio. Sed si à principio consensisset, Matrimonium fuisset validum antè sententiam judicis, ut sup. ex eod. Auctore ostendimus; ergò &c.

Tantum videtur obstare huic doctrinæ Sanchezij, quòd dicitur in textu: Vlcisimur hujusmodi, si aperta probetur nequitia, & privamus Dominum, ita malignè cogitantem. Ergò ex vi illius textus non privatur Dominus, priusquam aperta probetur nequitia; ergò requiritur sententia, saltem declaratoria nequitia.

185.

Objecto.

Respondeo: indubiè debet fraus seu nequitia probari, si Dominus eam neget, antequam ipse in foro externo censeatur privatus dominio servi sui; neque hoc negat Sanchez: interim si reverà fraus commissa fuerit, per ipsum Matrimonium, sive in ipso Matrimonio, servus effectus est liber in conscientia, absque alia sententia, sive condemnatoria, sive declaratoria fraudis. Neque enim valor Matrimonij absolute contracti potest dependere à sententia futura. Cui non placet hæc responsio quærat meliorem, quam ego non potui usque modò reperire.

Diluitur;

Cæterum non defunt Auctores, qui videntur dicere, in casu proposito servum non donari libertate. Citat Sanchez Paludanum 4. sementia ci- dist. 36. q. 2. a. 1. conclus. 2. quæ talis est: Licet Dominus videatur manumittere servum, quem scienter non reclamans permittit ordinari; vel profiteri: secus tamen est in Matrimonio carnali; quia Dominus sciens, & non

186.

Pro opposita
sententia ci-
tatur Palu-
danus.

contradicens; non propter hoc manumittit: quia taciturnitas ejus, cujus contradictio non impedit, non habetur pro consensu; sed solum taciturnitas ejus, cujus contradictio impedit: potest autem contradicere ad Matrimonium carnale secundum legem humanam, non Divinam, idè &c. sed potest contradicere ad Matrimonium spirituale secundum utramque legem. Unde quàmvis sciente, & non contradicente Domino, contrahat Matrimonium, non fit liber jure Divino & Canonico, licet videatur manumitti jure civili, quod in casu isto non tenet. Sed si sciente Domino, & non contradicente, ordinetur, vel profiteatur, liber efficitur. Hæc ille.

187. Et licet non explicet, an liber ignoret servitutem; at manifestè, ut vult Sanchez sup. n. 4. in hoc eventu loquitur; in hoc enim solo ditionis jus civile.

Dubio est ejus mens. Sed contra: in eo eventu loquitur Paludanus, in quo jus Divinum & Canonicum disponunt, servum non effici liberum; qui eventus est, quando libera contrahit cum servo, vel servus cum ancilla, cognitâ servitute, in quo utique, sive Dominus consentiat, sive contradicat, Matrimonium valet, & servus non donatur libertate.

188. *Rejicitur hæc sententia.* Quidquid sit de mente istius Auctoris, alios ibidem allegat Sanchez, qui expressè tamquam probabilius id sustinent. Sed non sunt audiendi, nisi adferant aliquod Canonicum, quod in casu, de quo loquimur, contrarium disponat. Nam jus civile clarum est; & veluti jure civili servitus est inducta, sic indidem per jus civile servitus hæc & nunc potest tolli.

Fatemur libenter, Dominum jure Canonico non posse contradicere, id est, per suam contradictionem non posse Matrimonium irritare; & idè ex taciturnitate hæc non posse præsumi consensum; sed jam ostensum est, d. jus civile, non concedere libertatem ex tacito consensu Domini, aut in pœnam fraudis, quia cum posset servitutem detegere, atque ita efficere, ut Matrimonium non fuisset contractum, aut certè validè contractum, tacuit, ut postmodum litem posset movere alteri conjunctorum, tamquam invalidè conjuncto, ut patet ex supra dictis.

189. *An jam dicta locum habeant etiam in servo adscriptio?* Quidam extendunt jam dicta, ut procedant etiam in servo adscriptio. Quòd libertas concessa à vera servitute in hoc eventu, meritò extendenda sit ad hanc servitutem impropiam.

Negat Sanchez. Sed meritò (inquit Sanchez sup. n. 7.) contrarium docet Glossa Authent. de Nuptiis §. Si verò decretum, verb. Mulierem, dicens: Ancillam. Sed contra inf. eod. §. Adscriptio. Sed aliud in adscriptio, quia per eum terra desereretur.

190. *Probatio.* Aliter probat Sanchez: quòd non militet ex hac libertate, inde confurgente, idem favor Matrimonij. Nam eadem adscriptiâ servitute manente, ejus error non obstat valori Matrimonij. Deinde: quòd non tanti momenti sit hæc fraus, ac quando est vera servitus; ac subinde lex pœnalis non est ad illam extendenda. Ita Sanchez.

Sed ultima probatio non habet locum in casu, quo Dominus traderet adscriptitium in Matri-

monium; quippè tunc lex, concedens libertatem, non est pœnalis, ut sup. dictum est.

Quòd attinet ad priorem probationem, docet Palud. 4. dist. 36. q. 1. a. 2. conclus. 1. non valere Matrimonium, ubi est error adscriptiæ vel originariæ conditionis; quòd jure civili æquè reprobatur Matrimonium adscriptitij & servilis, Authent. de Nuptiis cap. 17. sequentis tenoris: Adscriptio autem alieno nubere liberam non licet, neque ignorante, neque sciente, neque consentiente possessore; sed licet aliquid tale ab adscriptio geratur, licet Domino & ipsi per se, & per provincia judicem castigare plagis mediocribus hoc agentem adscriptitium, & abstrahere ab ea, qua frustra ei conjuncta est, nude neque nuptia sunt, quòd factum est.

191. *Resp. ad D. Jus.* Respondetur: hunc textum procedere, etiam cognitâ eâ servitutis conditione, & correctum esse per jus Canonicum cap. 1. de Conjug. servorum, quòd concedit servo, etiam propriè dicto, contrahere validum Matrimonium, Domino quoque contradicente.

192. *Alia probatio servitutis Palud.* Aliter ergò probat suam sententiam Palud. dicens: Ad hoc homo contrahit Matrimonium, ut provideat sibi de filiis legitimis ad cultum Dei, & ad hæreditatis successione; unde parentes debent thesaurizare filiis. Quidquid autem sit de jure, servi nostri temporis ita arcentur de consuetudine ab Ordinibus, sicut servi veri. Item, bona eorum in morte quandoque occupantur jure peculij, & filij fiunt eodem modo conditionati: unde multum deciperetur volens habere liberos Clericos & hæredes, qui contraheret cum illâ, quam credit liberam, & esset sic serva; quia filij non possent promoveri, nec ad hæreditatem patris alibi transire, nec ipsi matri succedere.

193. *Occurrit objectioni.* Nec obstat: quòd etiam contrahens cum corrupta, quam credit virginem, fit bigamus, & tamen est verum Matrimonium: quia in Matrimonio plus providetur liberis, quàm conjugij; quia est propter prolem principaliter.

194. *Quid requiritur ad servitutem juxta Palud.* Requiritur igitur, quòd sit servitus vera, non tantum sicut jure civili, putâ, quòd possit vendi, ut bos; sed quòd ejus conditio sit contra bona Matrimonij, putâ contra bonum proles educandæ, quia successio non speratur, vel non in totum, sed fiscus occupat totum vel partem; vel ad cultum Dei, quia non potest fieri Clericus, vel religiosus; & contra cohabitationem, quia est adscriptus glebæ; quia si vult ire ad alias partes, uxor non potest sequi eum, cum sit serva de corpore, & hujusmodi, idè &c. Hucusque Paludanus.

195. *Oppositum sententia Paludani est servitutum.* Sed his non obstantibus, opposita sententia est ferè certa, inquit Sanchez sup. disp. 19. n. 9. Quòd Ecclesia non irritat Matrimonium ex cujuscumque conditionis errore, sed solius servilis. At servi adscriptitij vel originarij sunt vere liberi; non ergò impedimentum hoc erroris conditionis servilis erit ad hanc impropiam servitutem extendendum, quàmvis in ea aliqui servitutis effectus reperiantur, & ea sit aliquantum contra proles bonum: id enim solum ad conjugij

conjugij valorem spectandum est, ut liberè possit exigi & reddi debitum, quod hi efficere possunt: nec habenda est ratio, ut proles habilis sit ad Ordines aut monasticam vitam recipendam. Hæc ille.

195. *Prohibitio a liqua.*
Et meritò: quia non licet extendere impedimenta, maximè quæ dirimunt Matrimonium, ad casus in quibus non militat eadem ratio, sed qui multum dissimiles sunt; constat autem, servitutem ascriptitiam oppidò dissimilem esse servituti propriæ dictæ & longè minus repugnare bonis Matrimonij.

Supposito itaque, quòd Matrimonium personæ liberæ cum servo ascriptitio valeat, etiam ubi est error ascriptitiæ conditionis, non video, quo fundamento concedatur libertas servo ascriptitio sic contrahenti. Domino etiam expressè consentiente & ad nuptias tradente.

196. *Per Matr. quod aliis valet, mancipium non accipit libertatem.*
Ex quo etiam deducitur: quando uterque contrahens est propriè servus, vel si alter liber est conscius servitutis, quamvis Dominus consentiat, tradatque mancipium in Matrimonium, non consequitur servus libertatem. Probatur: quia textus superius allegati, eam libertatem donantes mancipio, expressè loquuntur, ut audivimus, quando liber fuit servitutis inscius. Deinde, quoniam favor valoris Matrimonij, eam libertatem necessariò petentis, cessat in hoc eventu; cum valeat Matrimonium absque mancipij libertate; nullus enim, ut supponitur, in libero adfuit error. Jam autem huic favori dicti textus innituntur, ut sup. ostensum fuit.

197. *Rejicitur sententia Abbatis, servum consanguini libertatem, quando cumque contrahit sciens Domino.*
Unde (inquit Sanchez sup. disp. 20. n. 3.) non est audiendus Abbas cap. *Illud*, 11. de Præsumptionibus, dicens: servum fortè consequi libertatem, quando Domino sciens, in Matrimonium. Accipe ejus genuina verba: Dominus fraudatur servo in multis casibus, inter cæteros est iste, quòd si Dominus constituat dotem, vel donationem propter nuptias ancillæ vel servo, videtur ei conferre libertatem, ut l. 1. Cod. de Ser. fu. & in l. 1. §. *Sed & si quis homini*, Cod. de Latina libertate tol. quia hæc non fiunt, nisi inter liberos. Et fortè idem dicendum, quando Domini sunt præsentés & tacent; arg. cap. *Si servus sciens*, dist. 54. Hæc ille.

Describo ego verba d. textus: *Si servus sciens, & non contradicente Domino, in clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber & ingenuus erit.*

Sed non est ad rem. Id enim expressè definitum in sacri Ordinis honorem, non est cur ad Matrimonium trahatur, in quo nullo pacto eadem ratio invenitur. Ita Sanchez sup.

198. *Quid si Dominus constituat servo dotem vel donationem propter nuptias.*
Et n. 9. non credit Abbati in hoc, quòd sup. dicit: *Si Dominus constituat dotem, vel donationem propter nuptias, ancilla vel servo &c.* eò quòd jus tantum loquatur de dote, & de ancilla.

Describo verba juris, putà l. unicæ Cod. de Latina libertate tollenda (alia lex, quam citat Abbas, nihil habet ad propositum) *Sed & si quis homini libero suam ancillam in Matrimonium collocaverit, & dotem pro ea conscripserit (quòd solitum*

est in liberis personis solitum procedere) ancilla non Latina, sed civis efficiatur Romana. Si enim hoc, quòd frequentissime in civis Romanas, & maximè in nobiles personas fieri solet, id est, dotalis instrumenti conscripção, & in hac persona adhibita est, necessarium est consentaneum effectum hujus scriptura observari.

Ex his verbis rectè concluditur, secundum Sanchez sup. si Dominus in Matrimonium tradat ancillam libero, servitutis conscio, dotis instrumentum ancillæ conficiens, eo ipso ancilla efficitur libera.

Si dixeris ly *Servitutis conscio*, non exprimitur; ac proinde intelligi possunt de libero servitutis ignaro, prout intelligit Gloss. ibi verb. *Sed & si quis*, huic verbis proponens casum: *Si quis ancillam suam alicui libero, credenti eam liberam, collocaverit in Matrimonio, & dotalia conscribat instrumenta, olim fiebant Latini, hodie civis Romani.*

Respondet Sanchez sup. Quamvis textus non explicet, an liber nosset servitutem foeminae; at manifestum est, ita intelligi, ut constat ex Authent. *Ad hoc*, quæ ibi statim inseritur, ubi, quando alter ignorat servitutem, decernitur; ancillam consequi libertatem, sive Dominus; eam in Matrimonium collocans, dotalia confecerit instrumenta, sive non. Atque ita, ut speciale aliquid contineat illa lex unica §. *Sed & si quis homini*, necessariò intelligi debet, quando etiam scienti Dominus tradit conficiens dotalia instrumenta.

Idque amplius confirmatur; quòd decisio illius §. eo innitatur, quòd dotem constituere pro foemina in solis liberis personis procedat, ut in eo expressè dicitur. Atque ita intelligunt Glossa ibi in casus positione, & Molina to. 1. de Justitia tract. 2. disp. 39. §. *Septimus est*. Hactenus Sanchez.

Et quidem Molina ita intelligit hanc legem, uti & Covarruvias de Matr. part. 2. c. 3. §. 7. n. 1. At Glossam sic intelligere, non ex verbis ejus, sup. fideliter relatis, sed magis oppositum colligitur.

Præterea quæro ego: unde probatur, quòd illa l. unica speciale aliquid debeat continere? quippè ut sit distinctio inter d. l. & Authent. sufficit planè, ut Authentica contineat aliquid speciale; sicut reverà continet. Interim tamen ratio legis videtur æqualiter militare in utroque casu; & cum expressè verba legis non meminerint ignorantia servitutis, nil cogit, verba generalia ad eam restringere.

Quia porro verba legis solam conscriptionem instrumenti dotalis exprimunt, & non donationem propter nuptias. Itemque folius ancillæ, & non servi meminerunt; & quando lex voluit servum quoque amplecti, id explicuit, ut constat ex d. Authentica; hinc Sanchez sup. ut dixi, non credit Abbati asserenti, ut audivimus, sufficere donationem propter nuptias; & non foli ancillæ, sed etiam servo tali casu fore concessam libertatem.

199. *Ancilla sit libera per conscriptionem dotis, esse liber foret conscius servitutis, secundum Sanchez.*

200. *Probatur ex jure.*

Confirmatur.

Molina.

201.

Impugnatur.

202.

An sicut ancilla, in etiam servus fiat liber? Negat Sanchez.

Affirmat
Covar. cum
Abbate.

At verò Covar. sup. subscribit Abbati, quantum attinet ad servum; sic enim ait: Quantum his addendum erit, Dominum tradentem servum in Matrimonium, etiam scienti ejus conditionem, eundem servum ex hoc liberum efficere, si dotalia instrumenta ad hoc Matrimonium constituerit, text. in l. un. §. Sed & si quis homini, Cod. de Lat. libert. toll. Gloss. per text. ibi in c. Illud, de Præsumptionibus. Ubi Abbas id esse dicendum censet eo casu, quo ipse servus hæc instrumenta fecerit, præsentem & tacente Domino, nec tunc contradicente, & hoc favore libertatis inductum esse, manifesti juris est. Ita Covarruvias.

203.
An sit necesse, ut Dominus per seipsum constituat dotem.

Sed neque in hoc puncto Sanchez sup. fidem habet Abbati. Nam textus, inquit, solum id decernit, quando ipse Dominus conficit; unde non est, cur extendatur ad permissionem, ut alius conficiat. Sic ille.

Sententia
Ancillæ.

Miror ego Sanchium hic ita inhærere verbis legis; cum enim libertas sit favorabilis, veluti quidpiam homini naturale, potius hæc l. unica extendenda foret, quam restringenda, extendenda, inquam, ad eos casus, in quibus eadem omnino ratio in lege expressa, militare cognoscitur. Jam autem ratio expressa in lege, hæc est: Quod solitum est in liberis personis solum procedere, quæ æqualiter militat in servo, & ancilla, in conscriptione dotis, & donatione propter nuptias; itemque in conscriptione, quæ immediatè fit à Domino, & quæ fit ab alio de mandato Domini, seu Domino vidente & non contradicente, cum facile posset contradicere: ait quippè Reg. 72. de Reg. juris in 6. Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum, & Reg. 43. cod. Qui tacet, consentire videtur.

204.

Porrò quòd in d. Authentica, Ad hoc, explicetur servus, non idèò factum est, quòd alioquin lex cum non amplecteretur; sed ad majorem claritatem, & ad omne dubium tollendum. Quare puto sententiam Abbatis satis probabilem.

204.
Quid si ipse Dominus ducat suam ancillam.

Sed quid (interrogat quispiam) si Dominus ancillam suam ducat in uxorem, nunquid & ea consequetur hoc ipso libertatem? Affirmat Gloss. cap. Si quis viduam 15. dist. 34. verb. Ancillam, dicens: Sed quare hic prohibetur, cum tamen eo ipso quòd aliquis ducat ancillam suam in uxorem, ipsa libera efficiatur? ut Cod. de Lat. lib. toll. Authent. Ad hoc. & Cod. de Operis libertorum, Liberta.

205.
Sanchez putat non consequi libertatem, attentio jure communi.

Verum, ut benè notat Sanchez sup. n. 10. dicta Authent. nec verbum dicit ad hoc confertens; sed solum, quando Dominus tradit ancillam libero, ignoranti servitutem, ut patet ex antedictis. Etiam d. l. Liberta nil dicit, sed solum, libertatem ductam in uxorem non esse cogendam operas præstare. Hæc sunt verba legis: Liberte tua, ducendo eam uxorem, dignitatem auxisti, & idèò non est cogenda operas tibi præstare: cum possis legis beneficio contentus esse, quòd invito te, alij non possit justè nubere.

Hinc Sanchez sup. n. 11. Cum, inquit, nullus detur textus, eam libertatem decernens, jure

optimo ab hac opinione recedendum est, dicendumque, jure communi attentio, eam ancillam minimè effici liberam.

Et ita sentit Covar. sup. ibi: Tertio & istud est considerandum, Dominum accipientem in uxorem propriam ancillam, non efficere eam ex eo solo liberam; imò necessariam esse manumissionem, ut probat textus in Authentica de Triente & semisse, §. ult. ibi: Sed quoniam utique hoc dubitatum est, sancimus, si quis uxorem non habens legitimam, aut filios legitimos, ad ancillam propriam habuerit quandam meliorem sententiam, & filios protulerit ex ea in servitute constituta: postea verò libertate honoraverit, & ancillam & natos, & jus eis aureorum petierit annulorum, & regenerationis, & inter ingenuos secundum justos reduxerit modos, & nuptias consummaverit; postea verò nuptialia conscripserit documenta, & aut fuerint filij postea, aut non fuerint (ut utriusque nostra constitutionis amplectamur casus) sit & uxor legitima, & filij sub potestate ipsius, & sui & ab intestato heredes genitori &c. Ubi præter Matrimonium videtur requiri conscriptio nuptialium documentorum.

Interim quod jure communi, secundum Sanchium, non est concessum, jure regni Hispaniæ expressè disponitur, l. 1. tit. 13. part. 4. in fine ibi: Tan gran fuerça ha el Matrimonio, que luego, que el padre e la madre son casados, se faz en por ende los hijos legitimos. Esto mismo seria si alguno viviese hijo de su servo, y despues desto de cassa se con ella, ca tan gran fuerça ha el Matrimonio, que luego que es fecho, es la madre, por ende libre è los hyos legitimos.

Ubi, ut notat Sanchez sup., duplex vis tribuitur Matrimonio, altera legitimandi prolem antea conceptam, & ad hoc desideratur proles; altera verò redigendi ancillam in libertatem, & ad hoc nil confert habitam esse prolem ex ea, nec ne. De filiis verò, antea conceptis ab eo Domino ex illa ancilla, qui patris servi erant, nil disponitur expressè in ea lege circa eorum libertatem: at satis clarè id indicat, dum eos legitimos fieri, & per consequens hæredes decernit: quod servituti repugnat. Item: quia sufficit ut Dominus manumittat matrem, ut filij quoque, quos ex ea habuit, censantur manumissi. Quod optimè probatur ex Authentica. Ut libertò de cætero aureo, §. Si quis autem (aliàs cap. 4.) ibi: Neque enim quilibet eum putaturus erit voluisse, filiorum quidem matrem legitimam esse, & hoc tam magnum ei donasse opus libidinis: proprios autem filios ex suo natos semine, ad hoc relinquere servituros. Ita Sanchez.

Cæterum Basilii Pontius lib. 7. c. 44. n. 3. existimat, quòd in casu proposito libertas competat ancillæ, non tantum attentio jure regni Hispaniæ, sed ex ipso jure naturali; ac proinde locum habere jure communi, cum de eo nulla existat in oppositum dispositio.

Et in primis (inquit n. 4.) id ostendo ex ipsa natura Matrimonij, Matrimonium enim suapte natura talis virtutis est (inquit optimè Gabr. Vasquez, qui mihi hujus sententiæ Auctor est,

206.
Idem docet
Covar.

207.
Jure regni
Hispaniæ
contrarium
disponitur.

208.
Explicatur
illud jus.

Postius putat libertatem competere ancillæ jura communi.

209.
Prima præbatio ex ipsa natura.

3. part. disp. 80. c. 8. n. 41.) ut si aliquis ducat uxorem, quam antea servam & ancillam habuit, jam deinde illa ad dignitatem Matrimonij erecta, absque alia lege & pacto, iure ipso conjugij solùm, libera & ingenua permaneat. Ita enim arctum est vinculum conjugij, ut duo sub eodem thalamo commorentur, & eodem titulo ac nomine gaudeant honoris, Regis videlicet aut Imperatoris, Authent. de Consulibus c. 2. in principio: *Si autem etiam uxorem consul habeat, desinita est à nobis, & circa illam expensarum mensura, deest enim frui eas & conjugis claritate.* Et l. 13. Cod. de Dignitatibus: *Mulieres honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus, & domicilia mutamus. Si autem minoris ordinis virum postea sortita fuerint: priori dignitate privatae, posterioris mariti sequuntur conditionem. Et postquam consummatum fuerit Matrimonium, dicuntur una caro.*

Vxores gaudent honore virorum, ex Auth. de Consul. & Cod. de Dignitatibus.

210. *Hanc esse naturam Matr. probatur ex Leone Papa.*

Hanc autem esse naturam Matrimonij, optimè docuit Leo Pontifex in cap. *Non omnis* 12. caus. 32. q. 2. ex Epist. ab Rusticum c. 4. ibi: *Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter coauales, multo prius hoc ipsum Domino constituyente, quam initium Romani juris existeret.* Et infra: *Igitur cujuslibet loci clericus, si filiam suam viro habenti concubinam, in Matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi conjugato eam dederit, nisi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videatur.* Hæc autem omnia pugnant cum statu servitutis; atque idè servilis conditio Matrimonij æqualitate extinguuntur.

Id quod etiam lex nostri Regni apertè indicat his verbis: *Tan gran fuerça* &c. ut sup. In quo non legem novam esse dicit, sed naturalis juris & æquitatis rationem explicuit. Unde repugnat omninò patronum nubere ancillæ suæ in servitute manenti; sed eo ipso, etiam si Dominus nolit, ingenua efficitur. Hucusque Pontius.

211. *Pentium sequitur Dicastillo.*

Eandemque sententiam amplectitur Dicastillo hic disp. 7. n. 122. propter easdem rationes. Si autem ei objicias: quod Agar verè fuit uxor Abrahæ, & tamen Gen. 10. dicitur ancilla. Item ex Aristotele, qui l. Politicorum c. 1. refert apud aliquos uxores habitas fuisse tamquam ancillas.

Respons. ad arg.

Respondet ad ultimum: erant gentes illæ barbaræ, & in hoc, sicut in plerisque, jus ipsum naturæ non servabant. Ad primum ait: nullam id vim habere: neque enim dicebatur ancilla, quia post Matrimonium mansisset talis; sed quia prius fuerat, & postea non assumpta fuit ad domus gubernationem, sed mansit ministrans tamquam famula. Hæc ille.

212. *Impugnatur hæc sententia.*

Sed dicit aliquis: quomodo ergo valet, quod ibidem asserit: *Conjux ex vi Matrimonij fit alteri socius, & ejus nomine & honore gaudens?* Nonne Agar gaudebat honore Abrahami, aut honore Saræ, quæ assumpta fuerat ad domus gubernationem? Aut fortè Abraham non servavit jus naturæ? Nonne Salomoni fuerunt uxores, quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ? Censet autem, quod hæc trecentæ concubinæ gavisæ fuerint nomine & honore regio? Clarum est quod non? Et ipsæ tamen jus habebant, ut fierent una caro cum Rege, & per Matrimonium consummatum fiebant una caro cum Rege.

Bosco de Matrim. Pars II.

Manifestum herculè est, statum servitutis non repugnare statui Matrimonij; sed Matrimonium suapte naturam stare posse inter personam liberam, & mancipium: alioquin quid documque liber contraheret cum serva, etiam invito Domino, consequeretur hæc libertatem, quod ex hæcenus dictis constat esse falsum.

Respondet Pontius sup. n. 5. tantam esse vim Matrimonij, ut quantum est ex se, quoties ingenuus nuberet servo, extingueret statum servitutis, nisi repugnaret illi, vel impediretur ea vis jure altero quasito Domino & patrono, quo invitus privari non potest, cum sit prior Domini conditio. Ex quo consequenti consideratione fit, ut quoties vel perseverat istud jus impediens, vel contrahens ingenuus non cedit juri suo, Matrimonium sit jure naturali nullum, vel Ecclesiastico.

Inde fit servitutem cognitam non dirimere, quia aliud est copulari Matrimonio cum illo, cujus est servus, quod pugnat cum Matrimonij vi & efficacia: aliud cum, qui alterius est servus, copulari cum alia ingenua. Quod, etsi dedecet Matrimonium, quod æqualitatem inducit, ut cum una caro sint, medietas ingenua, medietas in servitutem redacta sit, non tamen repugnat; cedit enim, cognitâ servitute, contrahens juri suo.

At quoties ingenuus contrahit, ignoratâ servitute, & aliâ est consensus Domini, si-ve quia ille collocat, si-ve dotem designat, si-ve videt & tacet, Matrimonium valere censetur, non tam jure positivo, quam naturali; explicatâ tamen lege positivâ.

Id enim indicatur in Authent. *Ad hoc*, Cod. de Lat. libert. ibi: *Qui suam ancillam &c. vide sup. eaq. ad ingenuitatem rapitur.* Ubi convenienter utitur hoc verbo: *Rapitur ad ingenuitatem;* quo explicat vim & efficacitatem Matrimonij. Id enim sublato jure patroni, quod impediēbat, rapit servum ad statum ingenuitatis. Cui favet quod habetur Authent. de Nuptijs Collat. 4. *Si verò, versic. Hoc autem decernimus,* ubi agens, quando Dominus tradit ancillam libero ignoranti servitutem, inquit: *Non erit justum tale non constare Matrimonium, sed tacitam libertatem sequi &c.* Hæcenus Pontius.

Sed enim, dicit aliquis; verbum istud: *Rapitur ad ingenuitatem,* commodè intelligitur, non de sola vi & efficacia Matrimonij, sed de vi & efficacia Matrimonij, quæ ei competit in-
media-
re-
con-

Sed enim, dicit aliquis; verbum istud: *Rapitur ad ingenuitatem,* commodè intelligitur, non de sola vi & efficacia Matrimonij, sed de vi & efficacia Matrimonij, quæ ei competit in-
media-
re-
con-

Status servitutis non repugnans statui Matr.

213. *Matrimonium ex se extinguit servitutem, quoties ingenuus nubet servo, juxta Pontium.*

Quare servitus cognita non dirimat, ex eod.

214. *Quare ignorata dirimat.*

215.

Quomodo Matrimonium rapit ancillam ad ingenuitatem.

mediatè ex vi & efficacitate legis humanæ, quæ propter majorem decentiam, & in favorem Matrimonij, ac subinde in poenam fraudis à Domino commissæ, talem effectum Matrimonio tribuit, qui aliàs, consideratâ solâ ejus essentiâ, ei nequaquam competeret in hujusmodi circumstantiis; quia fieri potest, ut Dominus tradens, aut tacens nolit cedere juri suo; cum enim ex natura rei non repugnet Matrimonium liberi cum ancilla, saltem aliena: unde probatur, quod repugnet cum ancilla propria? Quid si ancilla nolit fieri libera, sed cedat juri suo, & velit manere ancilla?

216.
Auctor ad-
hæret sen-
tentia San-
chij contra
Pontium.

Præterea: dictæ Authenticæ solum loquuntur de Matrimonio, quod contrahitur cum ignorantia servitutis, quod vel ex jure naturæ, vel saltem jure Ecclesiastico irritum est, nisi in casibus jure expressis: hic autem agimus de Matrimonio, contracto cum scientia servitutis, quod jure naturæ validum est: non posse autem esse validum, nisi mancipium rapiatur ad ingenuitatem, aut injustum esse, nisi mancipium hoc ipso consequatur libertatem, secluso etiam omni jure positivo, non video sufficienter probari à Pontio aut Dicastillone, & idè adhæreo sententiæ Sanchezij.

Matrimo-
nium cum
propria an-
cilla per se
valet.

Ut sit de libertate, certum est, quod Matrimonium valet, nisi deficiat consensus contrahentium; Domini quidem, qui non intendat contrahere, nisi ancilla maneat in eadem conditione; ancillæ autem, quæ non intendat Matrimonium, nisi per istud liberetur à servitute.

217.
An valeat
Matr. con-
tractum
cum servo
ab ignoran-
te, dum ipse
consequitur
libertatem?
Negat Co-
var.

Patet quodque ex dictis, ancillam consequi libertatem, si eam Dominus tradat personæ liberæ, ignorantia servitutem, vel sciens taceat. Sed nunquid inde rectè inferitur: ergo Matrimonium initum valet?

Negat Covar. sup. dicens: Verum tamen est, in hoc casu Matrimonium, cum servo contractum ab ignorante, minimè valere, etiam si ex hoc contractu efficiatur liber: potest enim ipsa ab hoc contractu discedere. Regia l. 1. tit. 5. partita 4. cujus contrarium notant Glossa, Host. Abb. & DD. communiter in c. ult. de Conjug. servorum. Hæc ille.

218.
Sanchez
cum com-
muni sen-
tentia affir-
mat, per d.
Auth. de
Nuptijs.
Probatur ex
ratione.

Sanchez sup. n. 14. sequitur sententiam communem, estque secunda pars nostræ Conclus. expressa in d. Authent. de Nuptijs ibi: *Non erit justum, tale Matrimonium non constare.* Et infra: *Sitq, rursus hoc etiam Matrimonium.* Et ratio est: quia cum statim eodem momento, quo perficitur Matrimonium, maneat conjux servilis conditionis effectus liber, servitus illa est nullius considerationis, nec obest Matrimonij fini, nec affert incommoda, ob quæ jus naturale vel Ecclesiasticum irritat Matrimonium, cum errore conditionis initum.

219.
Objectio.

Si dixeris: prius est Matrimonium iniri, quam libertatem consequi; ac proinde verè initum est inter personam liberam & ser-

vituti subjectam, cum errore conditionis servilis.

Respondetur: illo instanti, in quo est verum dicere, jam est Matrimonium initum, etiam verum est dicere, jam illa persona est libera; ac proinde Matrimonium verè initum est inter personas liberas; Quid ni ergo valeat? Quippè hic non consideratur prioritas naturæ, quæ nullum adfert incommodum, sed sola prioritas temporis, ex qua oriri possunt incommoda, ob quæ jus naturæ, vel Ecclesiasticum, Matrimonium servi cum ancilla irritat.

Quantum ad l. Regiam, quæ statuit nullitatem; respondet Sanchez sup. solum arguit, conditores illius fuisse in ea opinione, non tamen habet vim legis, quoad decisionem nullitatis Matrimonij, bene tamen quoad libertatem dandam servo illi. Quod prius sit fori Ecclesiastici: posterius autem secularis. Atque hæc satis de secunda parte Conclusionis.

Venio ad 3. quæ majorem habet difficultatem; quia supponit, quod in ipso contractu, & post contractum maneat servitus, quamvis pro brevi tempore. Casus ergo, de quo hic disputatur, est; an valeat Matrimonium liberi cum ancilla statulibera, cui ex tempore aliquo jam est concessa libertas, ignorante libero eam conditionem servilem.

Et ratio negandi est: quod eo medio tempore sit verè ancilla, ut expressè habetur l. 9. ff. de Statuliberis, in principio: *Statuliberum medio tempore servum hæredis esse, nemo est, qui ignorare debeat, ea propter noxa dedit potest.*

Quæris à Jurisconsulto: equis statuliber? Respondet eod. tit. l. 1. *Statuliber est, qui statuliber tamē destinatus in tempus vel conditionem libertatem habet. Fiunt autem statuliberi vel conditione expressâ, vel vi ipsâ. Conditione expressâ quid sit, manifestum est. Vi ipsâ, cum creditoris fraudandi causâ manumittuntur. Nam dum incertum est, an creditor jure suo utatur, interim statuliberi sunt: quoniam fraus cum effectu in lege Elia accipitur.* Ita Paulus lib. 5. ad Sabinum.

Igitur Matrimonium in casu proposito inter liberum est & ancillam, ignoratâ servitute; quid ni ergo sit irritum, juxta cap. ult. de Conjugio servorum? Ita docet Angelus verb. *Matrimonium* 3. impedimento 4. n. 6. & Sylvester eod. verb. 8. q. 2. dicto 3.

Verum (inquit Sanchez sup. 19. n. 4.) quamvis neminem invenerim hoc temperantem, consultis tamen viris doctissimis, illis visa fuit mea sententia valde probabilis; ni mirum, ut temperetur hoc; nisi modicum tempus deficiat, ut statulibera plenam acquirat libertatem, tunc enim id Matrimonium valebit, cessant enim rationes, quibus Ecclesia ducta, irritavit Matrimonium inter liberum & ancillam, quando jam intra breve tempus est acquirenda libertas.

Nullius enim momenti est præjudicium, quod

Solutio.

220.
Resp. San-
chez ad l.
Regiam.

An valeat
Matr. liberi
cum ancilla
statulibera.

221.
Ratio ne-
gandi.

Quis sit
statuliber,
ex l. 1. ff.
de Statulib.

222.
Non valet
ignoratâ
servitute,
juxta Ang.
& Sylvest.

Nisi modicum
tempus
deficiat se-
cundum
Sanchez.

223.

Probatur
hac limita-
tio.

quod obligari perfecte & liberè nequeat ad red-
dendum debitum & cohabitandum, quin occu-
pari à Domino possit, cum brevi duraturum sit
impedimentum: neque potest jam ea serva per
venditionem separari: atque ita non erit contra
bonum Sacramenti, nec prolis: & si attendas
dedecus, quod est contrahere cum reverà ancilla,
idem profectò sequitur ex Matrimonio cum
liberta: parùm enim refert, paulò antè fuisset
servam, & tunc esse liberam. Et tamen
Matrimonium cum liberta valet, ignoratà
conditione.

Confirmatio.

Nec mirum est, si valeat Matrimonium durante
servitute: quia disp. sequenti n. 14. dicemus cum
communissima sententia, valere Matrimonium,
quando Dominus collocat in Matrimonium,
ancillam cum libero, ignorantem servitutem;
quod statim ac initum fuerit Matrimonium,
consequatur per illud ancilla libertatem; cum
tamen verè tempore consensus conjugaliter
fuerit ancilla. Ita Sanchez.

224.
Expenditur
confirmatio.

Sed enim, dicit aliquis; si verè tempore
consensus conjugaliter fuerit ancilla; quomodo
ergò verum est, quod ait idem Auctor, disp. sequenti
n. 14. statim eodem momento, quo perficitur
Matrimonium, manet conjux servilis conditionis
effectus liber? Si eodem momento, quo præstatur
consensus conjugaliter, conjux servilis conditionis
efficitur liber, quomodo verè tempore consensus
fuit ancilla? An eodem momento potest esse
ancilla & libera?

Sententia
Sanchez
non est im-
probabilis,
ex Coninck.
Placet Di-
castilloni.

Quidquid sit de hoc; propter primum argu-
mentum apparet sententia Sanchez non impro-
babilis, ut notat Coninck disp. 3. n. 26. quam-
vis dicat, eam certò probari non posse. Placet
etiam Dicastilloni sup. n. 114. etiam si, inquit,
supponamus, pro illo brevi tempore esse ser-
vam.

225.

Verùm (prosequitur n. 115.) si fas est asse-
rere, eam non esse servam, quantumvis opposi-
tum videatur tamquam certum, & expressum
in jure, affirmari, aut supponi à Sanchez, & ab
Angelo, & Sylvestro; si hoc, inquam, fas est,
non video quid possit obstare prædictæ resolu-
tioni, quod Matrimonium valeat. Existimo igitur,
salvo meliori judicio, & pace tantorum vi-
rorum, illam personam, sic libertate donatam,
esse absolute jam non servilis conditionis, &
(quod idem est) definire esse statufervam, &
tantùm abesse, quod ex citata lege 9. ff. de
Statulib. censenda sit serva pro illo tempore,
ut potiùs inde possit sumi argumentum à
fortiori, ut probemus jam esse statuliberam.

Existimat,
ipse ralem
personam
pro modico
illo tempore
non esse ser-
vam.

226.

Pro quo ex-
pendit l. 9.
ff. de Sta-
tulib.

Atque in primis in ea lege casus erat de ser-
vo, cui legatum relinquebatur, supposità liber-
tate dubià sibi ex testamento concessà, nempe
(ut explicat Gloss. verb. *statuliberum*) sub
conditione de futuro satis contingenti & dubio,
Si navis ex Asia venerit, & talis servus, sic liber-
tate donatus, appellatur statuliber: ergò multò
potiori ratione statuliber appellaretur, si intrà
breve aliquod tempus consecutus esset li-

bertatem in omni eventu, & absque ulla alia
conditione.

Quòd autem in illa lege non sit vestigium,
nedum expressum decretum, quòd medio tem-
pore censetur servus, sic probo: in casu legis
concessio libertatis non fuit absoluta, sed sub
conditione pendente in futurum, eaque incertà:
ergò in casu legis ille nondum exuerat proprie
loquendo servitutem, neque acquisierat expedi-
tum & absolutum jus ad libertatem: ergò non
mirum est, quòd lex supponat, illum adhuc
esse servum; neque illud tempus antè eventum
conditionis est tempus medium proprie lo-
quendo, sed tempus dubium & pendens at-
que indifferens, ut pro diversitate eventus, talis
servus confirmaretur in servitute, vel liberetur
ab illa.

At in nostro casu, factà donatione libertatis
ex tunc pro tali die mox futuro, independenter
ab alia conditione, multò potiori ratione talis
ancilla debet & potest appellari libera seu liber-
ta, nec censetur amplius obligata ad servitu-
tem, quàm si alioqui libera seu liberta, ex pa-
cto se obligasset ad serviendum pro illo brevi
tempore: ergò etiam pro tunc appellari potest
& debet statulibera, atque adeò non statuser-
va. Quapropter citata lex non videtur nobis
obstare, quò minus dicamus, ex puncto fa-
ctæ donationis definire esse servam, solum-
que pro aliquo tempore manere obligatam
ad præstandum servitia Domino; ergò va-
lebit Matrimonium cum ea contractum ab
homine libero, ignorante prædictam qua-
lem qualem servitutem. Hactenus Dica-
stillo.

Nec adeò malè, si omnia vera forent, quæ
dicit. Ac principio quidem non est quæstio, an
talis ancilla debeat dici statuserva, an verò sta-
tulibera; nam quæstio supponit, quòd sit statu-
libera; sed Angelus & Sylvester contendunt,
hanc statulibertatem non sufficere ad valorem
Matrimonij, cum relinquat ancillam verè
talem pro tempore intermedio: sic ut ea,
quæ interim facit ut serva, non ut libera fa-
ciat; arg. l. *Statulib.* ff. de Statulib. Ita arguunt
dd. Auctores.

Quam autem l. intelligant, mihi incertum
est; quia multæ leges illius tit. per ly
Statulib. designari possunt. Interim Sanchez
intellexit, & post illum Dicastillo l. 9. quæ
incipit: *statuliberum*, cujus casum sic expo-
nit Glossa: *Statuliber, antequam impleatur con-
ditio, dicitur servus heredis; & si interim de-
linquat, poterit heres eum dare pro noxa; ad-
veniente autem conditione erit liber, sed si ha-
res eum vendat, adhuc durat spes libertatis;
& si vendiderit eum tamquam merum servum,
non tamquam statuliberum, tenebitur emptori act.
ex empt.*

De qua autem conditione hoc debeat in-
telligi, an de ea, quæ satis contingens est
& dubia v. g. Si navis ex Asia venerit; an
verò etiam de ea, quæ minus contingens
est & minus dubia, v. g. Si servus decem
dederit

Constitit
ostendens
eam sibi
non consti-
turi.

227.

Dicit, valere
ancillam
debere &
posse appel-
lari liberata
seu liber-
tati.

228.

Arguitur
pro opposita
sententia.

Exponitur
l. 9. ff.
de Statulib.
per Gloss.
ibi.

dederit, aut simili, cujus impletio pendet à voluntate servi, ibi non explicat Glossa.

229.

An possit
Glossa in-
telligi de
conditione
improprè
dicta.

Er quidni etiam possit Glossa intelligi de conditione improprè dicta, putà de certo tempore, in quod servus habet destinatam libertatem? Nam & hic statuliber est, ut patet ex d. l. 1. eod. tit. & non video, quare ipsum quoque, si delinquat interim, hæres non posset dare pro noxa, & quare non posset eum vendere, non quidem tamquam merum servum, sed tanquam statuliberum.

An ralis an-
cilla possit
vendi medio
tempore.

Pars affir-
mans proba-
tur ex l. 25.
eod.

Quidam
malim
quodam
modo
vendi
tempore
interim

230.

Objectio

Dicit quidem Sanchez sup. ut vidimus, talem non posse interea vendi; sed unde hoc constat? Sanè oppositum potius videtur ex hac lege, & aliis similibus eod. tit. probari. Audi l. 25. *Statuliberos venundari posse, leges duodecim tabularum putaverunt. Duris autem conditionibus in venditione minimè onerandi sunt: veniati ne intra loca (certa) serviant, neve unquam manu mittantur.*

230.

Objectio

Si dixeris: etiam hanc legem Glossa explicat de libertate conditionata, dicens in expositione casus: *Statuliber interim, antequam impleatur conditio, sub qua relicta erat libertas, potest vendi &c.*

Solvitur.

Respondeo: verba l. esse generalia, nec ullam esse rationem restringendi ad libertatem conditionatam propriè dictam, sive ad conditionem satis contingentem & dubiam; unde vel Glossa malè explicat, vel intelligenda est etiam de conditione improprè dicta, sive de certo tempore, in quod servus habet designatam libertatem.

231.

Probatur
etiam ex l.
29. eod.

Attende l. 29. eod. *Statuliberi à ceteris servis nostris nihil penè differunt: & idè quod ad actiones, vel ex delicto venientes, vel ex negotio gesto, vel contractu pertinet, ejusdem conditionis sunt statuliberi, cujus ceteri: & idè in publicis quæque judiciis easdem penas patiuntur, quam ceteri.* Casum autem hujus legis ita exponit Glossa: *Statuliberi nihil penè (id est ferè) differunt à servis, & quoad contractus, & quoad actiones, & quoad delicta.*

Item l. 16.
eod.

Et l. 16. sequentis tenoris: *Statulibera quidquid pepererit, hoc servum hæredis est.* Ubi Glossa verb. *Hæredis est*, rationem dat, dicens: *Cùm ipsa serva sit.*

232.

Solvitur ob-
jectio.

Planè, inquis; sed loquitur de statulibera sub conditione: nam citat d. l. *Statuliberum.* Respondeo ut sup. sub conditione propria vel improprè. An fortè putas, quidquid statulibera ex die, quidquid, inquam, pepererit, hoc servum hæredis non esse? Noli putare; quia nec ratio, nec jus suffragatur, vel assignetur illud jus.

Quod sit
hic modi-
cum tem-
pus, ex
Sanchez.

Quinimò fieri servum, supponit Sanchez sup. ut statim videbimus, explicando modicum tempus, ex quo libertas servo est relicta. Sic quippe ait hic Auctor: *Quod si quæras, quantum temporis designandum sit, ut si eo transacto, servitute jam finita, libertas comparanda sit, valeat Matrimonium cum illius servitutis ignorantia initum? Existi-*

marem, dummodò brevius spatio sex mensium sit.

Ducor: quoniam lib. 3. disp. 23. n. 13. probavi, esse modicum tempus minus sex mensibus, ut incolatus, & Parochia acquirantur. Et ^{233.} *spatio sex mensium.* disp. 18. n. 6. eod. 3. lib. probavi, quod modico tempore durat, reputari pro nihilo, & n. 9. id modicum tempus esse minus sed mensibus. Nec in hoc tempore potest sequi id proliis damnum, ut servituti subiciatur, quòd ancilla ducta in uxorem nondum verè sit libera: quia legitimus & perfectus partus septimo mense nascitur, l. *Septimo mense* 12. ff. de Statu hominum. Hæc ille.

Supponit itaque, quidquid pepererit statulibera, sive libera ex die, sive sub conditione, hoc ^{234.} servum hæredis esse.

Hinc Coninck sup. Breve, inquit, tempus ^{Confinis} vult esse, quod est minus sex mensibus; quia ^{Coninck.} nec intrà illud tempus, posset à Domino vendi, aut procul ablegari, nec etiam ex Matrimonio parere, & consequenter soboles esset futura libera. Secus si tempus esset futurum longius; quia proles concepta fieret serva, & alia incommoda sequerentur, quæ non sunt improbabilia, sed certò probari nequeunt. Ita Coninck.

Quæ cum ita sint, liquet profectò, parvam immò nullam vim habere argumentum Dicastillonis, quod eodem modo procedit, sive tempus sit breve, sive longum; quia, secundum ipsum, d. l. *Statuliberum*, non loquitur nisi de libertate concessa sub conditione satis contingentis & dubia.

Unicum igitur fundamentum sententiæ Sanchez, & Conclusionis nostræ est: quia quod ^{235.} modicum est, pro nihilo reputatur, adeoque <sup>Fundamen-
tum senten-
tiæ Sanchez
& nostræ
Conclus.</sup> pro modico illo tempore talis persona potius libera quam serva dici debet in morali æstimatione, quæ in similibus solet attendi, sive à jure naturali, seu etiam à jure Ecclesiastico aut civili; quippè propter incommoda, quæ sequuntur ex Matrimonio inter liberum & ancillam, jus naturale aut positivum istud irritavit; ubi ergò cessant hæc incommoda, sicut pro maxima parte cessant in casu proposito, etiam videtur cessare irritatio. Non quòd cessante fine legis in casu particulari, semper cesset lex; hoc enim in multis exemplis fallit: sed quia hic deficit materia legis, scilicet conjugium cum ancilla vel servo; quia talis persona in morali æstimatione non est servus vel ancilla, secundum ea, quæ jus dirimens Matrimonium in eis considerat.

Sed certè (inquit Aversa q. 12. sect. 2. ^{236.} §. *Tertio*, in fine) si statim atque quis con- <sup>Aversa vi-
detur esse in
sententia
opposita.</sup> traxit cum serva, disceat illam esse tunc servam, potest recedere, & habere suum Matrimonium pro nullo, quàmvis sciat securitatem proximæ libertatis: igitur verè Matrimonium fuit nullum. Hæc ille.

Et quidem sequela verissima est; si antecedens verum foret; sed falsum esse asserere debent illi, qui docent sententiam Sanchez. Unde ^{Aversa}

Aversa videtur in hoc puncto recedere à Sanchez, & adherere Angelo, & Sylvestro; bene an malè, patet ex jam dictis. Ipse nihil particulare affert pro una vel altera sententia.

237. *An valeat Matr. inter liberum & liberam, que post modicum tempus futura est ancilla.*
 Ego autem quæro; utrùm ex sententia Sanchez rectè inferatur: ergò non valet Matrimonium initum inter liberum & liberam, quæ post modicum tempus certissimè futura est serva? Et videtur quòd sic: etenim sicut serva, quæ post modicum tempus futura est libera, medio illo tempore non serva, sed libera censenda est; quidni itidem, quæ jam est libera, post modicum autem tempus certissimè futura est serva, medio illo tempore non libera, sed serva censenda erit? Et aliunde ferè omnia inconvenientia, quæ sequuntur ex Matrimonio, inito cum ea, quæ de facto serva est, sequuntur ex Matrimonio inito cum ea, quæ post modicum tempus certissimè futura est ancilla: quid ni igitur etiam hoc Matrimonium sit irritum? Tu cogita. Pergam ego ad alia.

Contrahit servus cum ea, quam putabat liberam, & est serva, vel quam putabat servam, & est libera, nunquid validè? Iam edissero.

CONCLUSIO V.

Non omnis conditionis error efficit, ut Matrimonium sit nullum: sed quando talis est error, ut fiat deterior errantis conditio; secùs si erretur in pari, aut digniori conditione.

238. *Error melioris conditionis vel æqualis non dirimit Matr. ex Scoto.*
HÆc Conclusio est Scoti 4. dist. 30. q. 1. n. 3. ibi: *Et ex hoc sequitur aliud corollarium, quòd error conditionis melioris non impedit.* Item dist. 36. q. 1. n. 8. ibi: *Sed si ancilla credit contrahere cum libero, qui tamen est servus, nunquid contrahitur? Possent dici, quòd error conditionis peioris impedit contractum: quia impedit commutantem recipere tantum, pro quanto intendit commutare: sed ignorantia melioris conditionis, vel æqualis, non impedit propter contrariam rationem.* Putà, quia non impedit commutantem recipere tantum, pro quanto intendit commutare; quippè vel tantum recipit, vel amplius.

239. *Nulla est inæqualitas ex vitalis contractus.*
 Igitur ex vi contractus, aut consensus, non sequitur aliqua inæqualitas, aut gravamen contrà finem Matrimonij, diversum ab eo, cui non sit ipse obnoxius ex propria conditione: v. g. si est servus ducens ancillam, quam putavit esse liberam, nulla inæqualitas est in contractu; quæ sequitur ex errore, aut ad quam subsisteret rationabiliter

consensus voluntatis repugnantis, juris aut facti præsumptione; nisi hæc conditio redundet in personam, ut cum ipsi solum est persona per libertatem nota: v. g. si quis vellet alterutram ex filiabus, quarum una est libera, altera serva, offerre servo sub electione, & ille eligeret liberam, quam aliàs non novit; si supponatur serva, est error personæ; quia consensus contrahentis dirigitur in liberam, quam solum novit ex libertate. Hunc autem errorem secludimus à proposito casu, & consideramus solum errorem conditionis servilis.

Sed contrà, dicit aliquis; posset esse servus tam arrogans, ut nullà ratione ducere vellet ancillam: quinimmò prudenter faceret, ne filij essent servi; & ut liberiùs posset usui Matrimonij vacare, & si à Domino venderetur, posset ipsum uxor sequi.

Audi Vivaldum Candelabro aureo 1. parte, ubi de Matr. n. 122. Servus, inquit, contrahens cum ancilla, quam credit esse liberam, verè contrahit, quia sunt in æquali gradu. Angelus Matr. 3. imped. 4. n. 4. Sylvest. Matr. 8. q. 2. dicens communem Theologorum & Canonistarum, à qua (nisi singularitatis vitio essem notandus) forsàn discederem. Primò: quia talis servi consensus in illam liberam tendebat, in quam, si ancillam esse priùs cognovisset, minimè consensisset.

Secundò: quia non omnes servi, nec omnes ancillæ æqualis sunt conditionis; poterit enim dari casus (ut sæpissimè fit) quo servus plus desideretur in Matrimonium ab aliqua libera, quàm alius liber, vel propter pulchritudinem, vocem, artem, industriam, vel alia multa. Sed nolo à communi discedere. Hæc ille.

Respondet Sanchez sup. n. 24. cum errorem tantum esse errorem qualitatis, manente eadem personà; ac proinde minimè obesse valori Matrimonij.

Contrà, inquis; etiam similiter dicam, quando liber putat se contrahere cum libera, & est serva, cum errore tantum esse errorem qualitatis, manente eadem personà; ac proinde minimè obesse valori Matrimonij.

Respondet Sanchez: planè non obesse, nisi jus positivum Ecclesiæ sic statuisset; jam autem jus Ecclesiasticum solum irritat Matrimonium inter eos, quorum alter est liber, alter verò servus, ac liber infcius est servitutis, ut constat ex textibus, in quibus hoc impedimentum statuitur. Et hanc putat Sanchez esse legitimam rationem suæ & nostræ doctrinæ.

Deinde, inquit, quia ratio, quæ induxit Ecclesiã, ad hoc impedimentum statuendum, ea est, ut resarciat injuriam irreparabilem illatam libero, ignoranti conditionem alterius servilem, & ob gravem contractus inæqualitatem: at ubi conditio alterius, in qua erratur, est dignior conditione; aut

240. *Objectio.*

Opposita sententia probatur ex Vivaldo. Angel. Sylvest. Primò.

241. *Secundò.*

Resp. Sanchez.

242. *Arg. contraria.*

Solvitur ex Sanchez.

243. *Alia solutio.*